

Fenomén - to co „svítí“

Řecký termín FAINOMENON je odvozen od slovesa FAINEIN, tj. svítiti, zářiti, jehož mediem je FAINETHAI (což bychom mohli, ale nemuseli překládat jako „býti osvětlen, ozářen“), a je příbuzný se slovem FÓS, tj. oheň. Základní rozdíl mezi aktivním a pasivním (event. mediálním) tvarem slovesa a pak příslušného tvaru či odvozeniny můžeme v tuto chvíli nechat stranou, protože pro tuto konkrétní úvahu není důležité, zda něco svítí „samo“ nebo jen proto, že je osvětleno něčím jiným, zářícím a proto ono druhotně svítící pouze ozařovaným. Protože však jak to, co samo aktivně svítí, tak i to, co je osvětleno(ozářeno) a proto také – sekundárně – „svítí“, byť odraženým světlem, zůstává ve svém záření nezávislé na pozorovateli, jemuž se pak „jeví“ jako to, co právě on „vidí“, je třeba zásadně odlišovat „úkaz“ od „jevu“, a to nikoli pouze v tom ohledu, že se něco „ukazuje“, i když není komu, zatímco se vše, co se jeví, musí jevit vždy někomu. Jde totiž o to, že vše je mnohem složitější, takže takto jednoduché rozlišování úkazu a jevu je veskrze nedostatečné. Především jde o to, že případ, kdy se „něco“ ukazuje zcela nezávisle na čemkoli dalším, je svým způsobem ještě víc než výjimečný – je totiž nereálný, pouze virtuální. Nic se neukazuje jako zcela izolované a tedy bez jakýchkoli souvislostí s něčím jiným (bez skutečného kontextu resp. skutečných kontextů). To tedy za prvé; nejdůležitějším aspektem tu však je to, že vlastně ryzí „úkazy“ nejsou možné, neexistují, protože každé „jsoucno“ je zároveň tím, čím je, ale zároveň také tím, co se ukazuje (a jak se to ukazuje), což znamená dále, že vždycky také zčásti „je“ tím, jako co (a jak) se jeví. To např., jak se „jeví“ nějaká hmotná částice jiným, okolním částicím, má nutně vliv nejen na to, jak se ony druhé částice k této první „chovají“, ale to má také vliv na to jak se mění chování a sám průběh oné první částice (neboť to je přece událostné jsoucno); a mnohem významnější jsou tyto inter-subjektvní vztahy a jejich následky (a pak důsledky) na vyšších úrovních. Takže k jakému výsledku docházíme? Jestliže jsme vyloučili „ryzí úkazy“, nechceme tím popírat „skutečnost“ toho, „co“ se ukazuje, tedy skutečnost pravých jsoucen. Ale sama tato skutečnost o sobě nemá žádnou relevanci pro „svět“. Ten není „založen“ ani „postaven“ na „skutečnostech o sobě“, nýbrž na jejich vzájemných aktivních vztazích, tj. na jejich reakcích, na jejich reaktibilitě. Proto, když mluvíme o „fenoménech“, musíme mít na mysli především (ne-li výhradně) „jevy“ jakožto za asistence a přímo prostřednictvím reaktivity jiných jsoucen do „světa“ vtažené a světem jakoby „osvojené“ (což je jen příměr) skutečnosti, které ovšem rovněž nejsou ničím „o sobě“, ale zase jen „fenomény“, byť nikoli jednoznačnými, ale víceznačnými, protože se na jejich konstituci vždycky podílejí mnohé „skutečnosti“ další.

(Písek, 061004-2.)